

'Nederland is maakbaar', is de trotse gedachte van menig Nederlander: aan de aarde ontworsteld, geen zee te hoog of Holland kan hem bedwingen.

Het idee van maakbaarheid gaat zo ver, dat een paar jaar geleden een landkaart van alle bouwprojecten werd gepresenteerd als *De Nieuwe Kaart van Nederland*. Dat had De Nieuwe Kaart van Nederland kunnen zijn, als deze rode kaart gecombineerd was met een blauwe en groene variant. Maar dat was die niet.

Samen met Jacqueline Jonkers wil ik, in een RMNO-project, duidelijk maken hoe meer ruimte gegeven kan worden aan de natuurlijke *grondslagen* van inrichting en beheer van onze ruimte. Ons uitgangspunt is de lagenbenadering; in wetenschappelijke kringen omarmd, door ministeries erkend en goedgekeurd door de Tweede Kamer. Terrecht, want conceptueel is deze benadering prachtig. Alleen, hoe staat het met de concrete uit- en doorwerking? En hoe verhoudt zich dat tot maakbaarheid?

Er wordt nog steeds gebouwd in laag-Nederland, waar bouwen de non-duurzaamheid zelve is. Zeker als het klimaateffect op onze waterhuishouding verder doorzet. Dat vraagt immers doorlopend aanpassingen van de infrastructuur, met alle extra kosten van dien. Vooraf te voorzien, omdat bouwen op veen alleen (duurzaam) mogelijk is als je uitgaat van *Von Münchhausen-achtige* principes.

Voor ons verhaal hebben we landsdekkende kansenkaarten samengesteld voor ruimtevrage functies: landbouw, natuur, recreatie, wonen & werken. We hebben aantrekkelijke voorbeelden gezocht waar wél op

basis van die natuurlijke uitgangssituatie is gedacht. En we zijn gaan praten met de mensen die beslissen over de uiteindelijke ordening: de projectontwikkelaar, wethouder, dijkgraaf en gedeputeerde.

De kansenkaarten geven de fysisch-geografische uitgangspunten, gecombineerd met de beperkingen vanwege bescherming van natuur, landschap en cultuurhistorie. Ze geven niet aan hoe het allemaal precies moet worden, maar geven een leidraad waar de condities mogelijkheden verschaffen. En die zijn er volop. Uitvoerders dragen bovendien dolgraag nieuwe opties aan. Maar dan moeten we alleen niet uitgaan van vaststaande beginselen maar ook openstaan voor nieuwe benaderingen, om zo te komen tot een werkelijk Nieuwe Kaart van Nederland. Een kaart waarin de EHS onze grote natuurkernen verbindt, en de specifieke Nederlandse pareltjes beschermt. Waar ook ruimte is voor recreatienatuur en gebruiksnatuur; voor een combinatie van water, milieu, natuur met wonen, werken en recreatie.

Gebruik de groene randen rondom de stad voor recreatie, in combinatie met extensieve lucht- en waterzuivering. Maak de snelwegen tot groene linten door het landschap, met brede groene boorden als verbindingzones, die tegelijkertijd zorgen voor milieuzuivering en geluidsdemping. Maak van laag Nederland een wetland- en waterparadijs. Ruimte voor rivieren, ruimte voor water, zal door projectontwikkelaars graag gecombineerd worden met het nieuwe wonen aan het water. Gebruik de stuwwallen voor (eventueel extensieve) woningbouw. Niet op gradiëntrijke overgangen en

in kwelsituaties, maar daarvan is zeker niet overal sprake. Laat de landbouw op de daarvoor meest geschikte plekken niet alleen produceren, maar ook aantonen daadwerkelijk drager van het landschap zijn. Benader dat geheel via integrale gebiedsvissies, -plannen en -contracten. Vastleggen van uitvoering- én beheerskosten in de verdere toekomst, is al het minste voor een duurzaam perspectief. En geef aan wie de kosten draagt. De centrale overheid geeft de algemene richtlijnen, waaraan ze vervolgens strak en ferm vasthoudt. Dat geeft eenheid van beleid en helderheid naar de uitvoerder. Dan weten provinciale en gemeentebestuurders én projectontwikkelaars waar ze aan toe zijn. En dan kunnen zij, binnen die richtlijnen, tot optimale gebiedsinvulling en projectuitvoering komen. Laat de ruimte en het landschap voor zich spreken. Dat trekt duurzame lijnen naar de toekomst. Want uitgaan van (onduurzame) maakbaarheid is een illusie.

HERMAN EIJSACKERS

Prof. Dr. H.J.P. Eijsackers is verbonden aan Wageningen Universiteit en Research Centrum. Hij schreef in het kader van een passieproject voor de RMNO, samen met zelfstandig adviseur Jacqueline Jonkers, het Rapport 'De Ruimte spreekt voor zich' Herman.Eijsackers@wur.nl J.Jonkers@milieumanagement.com